

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

МУСІЙЧУК ТЕТЯНА ІГОРІВНА

УДК 811.111'22'367-11(043.3)

**СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ТА КОМУНІКАТИВНО-
ПРАГМАТИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ВИСЛОВЛЕНЬ ОБУРЕННЯ
В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ**

Спеціальність 10.02.04 – германські мови

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук

Запоріжжя – 2021

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі практики англійської мови Волинського національного університету імені Лесі Українки Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник:

кандидат філологічних наук, професор
Коляда Еліна Калениківна,
Волинський національний
університет імені Лесі Українки,
завідувач кафедри практики англійської
мови.

Офіційні опоненти:

доктор філологічних наук, доцент
Козлова Тетяна Олегівна,
Запорізький національний університет,
професор кафедри англійської
філології;

кандидат філологічних наук, доцент
Куш Еліна Олексіївна,
Національний університет
«Запорізька політехніка»,
доцент кафедри теорії та практики
перекладу.

Захист дисертації відбудеться 29 вересня 2021 року об 11.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 17.051.02 в Запорізькому національному університеті за адресою: 69600, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 66-А, корпус № 2, ауд. 224.

Із дисертацією можна ознайомитися в науковій бібліотеці Запорізького національного університету за адресою: 69600, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 66-А, корпус № 2.

Автореферат розіслано 28 серпня 2021 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. Л. Клименко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

На сучасному етапі загальний контекст мовознавчих студій позначений наявністю в дослідженнях антропологічного компоненту. Вивчення комунікативної орієнтованості одиниць і категорій мовної системи, вивчення людини в процесі спілкування – основні риси сучасної лінгвістичної науки (Ф. Бацевич). Антропоцентризм і поліпарадигмальний характер мовознавчих розвідок зумовлені прагненням дослідників до розширення векторів наукових пошуків, вивчення мовних фактів в аспекті корелятивних зв'язків мови і різних сфер буття людини (Т. О. Козлова).

Зважаючи на це, умотивованим постає вибір предметом мовознавчих досліджень внутрішнього світу мовця, взаємодії і відносин між учасниками спілкування (виправдання (Т. А. Мирончук), вихваляння (К. Л. Гончар), відмова (Н. А. Одарчук), депресія (О. О. Карпіна), дистрес (А. Е. Вербицька), емпатія (Л. В. Козяревич), застереження (Х. Ю. Дяків), згода (Л. Л. Нейленко), комплімент (Р. В. Серебрякова), лицемірство (А. Ю. Кондрук), непорозуміння (Н. М. Печко), осуд (Т. В. Дубровська, О. П. Черняк), песимізм (В. М. Бойчук), комунікативна підтримка (Т. І. Буяльська), побажання (Н. Б. Головіна), повчання (Т. А. Вецкур), погроза (О. О. Пономаренко), презирство (О. М. Ботвінко-Ботюк), радість (Н. П. Киселюк; Ю. Ю. Шамаєва), розрада (О. О. Ханський), тривога (Г. І. Харкевич), ухильність (І. М. Місягіна) та ін.).

Обурення також неодноразово було об'єктом наукових студій. Його розглядали як емоцію (І. В. Щербакова, Т. В. Євсюкова), афект (М. Selting), реактивну установку (С. Маспамага, S. Darwall), мовленнєвий акт (М. В. Колесникова, К. В. Соловйова, М. І. Хазанова), комунікативний хід (Є. А. Якищенко), комунікативну ситуацію (О. А. Саєнко, О. О. Чапаєва). Схарактеризовано гнів-обурення як одну із ситуацій функціонування прототипного сценарію гніву в англomовній лінгвокультурі (М. В. Маркіна), мовленнєві тактики обурення в конфліктних комунікативних ситуаціях (на матеріалі французьких і білоруських художніх текстів) (О. Р. Чернецький). Однак дотепер не було здійснено системного опису структурно-семантичних та комунікативно-прагматичних характеристик висловлень обурення в сучасній англійській мові.

Актуальність теми дисертації зумовлена загальною спрямованістю сучасної лінгвістики на вивчення мовних явищ крізь призму особистості людини, потребою аналізу ролі емотивних висловлень негативної оцінки в комунікації. У зв'язку з цим важливим є дослідження висловлень обурення, мовних та позамовних чинників, які зумовлюють їх функціонування, і

репертуару невербальних засобів вираження обурення, що супроводжують зазначені висловлення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано в межах комплексної наукової теми «Системні та функціональні характеристики мовних одиниць фонетичної, граматичної та лексичної систем сучасної англійської мови», що розробляється кафедрою практики англійської мови Волинського національного університету імені Лесі Українки. Тему роботи затверджено (протокол № 5 від 27 листопада 2008 року) і уточнено (протокол № 17 від 29 листопада 2017 року) Вченою радою Східноєвропейського (нині Волинського) національного університету імені Лесі Українки.

Мета дисертації – дослідити структурно-семантичні та комунікативно-прагматичні характеристики висловлень обурення в сучасній англійській мові.

Досягнення поставленої мети зумовило розв'язання таких **завдань**:

- розкрити теоретико-методологічне підґрунтя дослідження висловлень обурення;
- конкретизувати понятійну основу висловлень обурення;
- розглянути лексичні та лексико-синтаксичні засоби номінації емоційного стану обурення;
- висвітлити синтаксичні характеристики висловлень обурення;
- проаналізувати невербальний супровід висловлень обурення;
- з'ясувати прагматичну специфіку висловлень обурення;
- виявити особливості стратегій і тактик вираження обурення.

Об'єктом дослідження є висловлення обурення в сучасній англійській мові.

Предмет дослідження становлять структурно-семантичні та комунікативно-прагматичні характеристики висловлень обурення.

Матеріалом наукової праці слугували 1840 висловлень обурення, вилучених методом суцільної вибірки з текстів сучасної англомовної художньої літератури й англомовних текстів Британського національного корпусу (<https://www.english-corpora.org/bnc/>) й Корпусу сучасної американської англійської мови (<https://www.english-corpora.org/coca/>).

Для досягнення мети та розв'язання поставлених завдань використано такі **методи** дослідження: *описовий*, який слугував для встановлення семантичних, синтаксичних та функційних характеристик висловлень обурення; *аналіз словникових дефініцій* – для виявлення лексичних засобів на позначення обурення в сучасній англійській мові; *компонентний аналіз* – із

метою визначення й опису семантичної структури лексем, які номінують емоцію обурення; *лексико-семантичний аналіз* – для розмежування номінацій емоції обурення; *дистрибутивний аналіз* – щоб визначити контекстуальну семантику номінацій емоції обурення; *контекстуальний аналіз* – для дослідження мовних та позамовних чинників, які впливають на засоби вираження обурення; *прагмасемантичний аналіз* використано з метою визначення місця висловлень обурення серед іллокутивних актів і характеристики їхньої іллокутивної сили; *дискурсивний аналіз* – для дослідження стратегій і тактик вираження обурення; *кількісні підрахунки* – щоб з'ясувати кількісні показники досліджуваних одиниць.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що в ній уперше на матеріалі англomовної художньої прози та текстових фрагментів із Британського національного корпусу й Корпусу сучасної американської англійської мови систематизовано чинники, які впливають на актуалізацію обурення; представлено вербальні одиниці, що слугують для позначення емоційного стану обурення; виокремлено паралінгвальні, окулесичні, кінесичні та проксемічні невербальні засоби вираження обурення. Уточнено прагматичний потенціал висловлень аналізованого типу. Новизну простежено у виокремленні комунікативних стратегій і тактик, якими послуговується обурений мовець.

Теоретичне значення одержаних результатів визначене тим, що розкриття комунікативно-прагматичних особливостей висловлень обурення є певним внеском у розвиток теорії мовленнєвої комунікації, лінгвістичної прагматики, дискурсології й конфліктології. Дослідження невербального супроводу висловлень обурення поглиблює знання про функційний потенціал невербальних компонентів комунікації.

Практична цінність дослідження полягає в можливості використання його основних положень та висновків у: 1) навчальній роботі ЗВО, зокрема у викладанні нормативного курсу «Загальне мовознавство» (розділ «Мова й невербальні засоби спілкування»), «Основи теорії мовної комунікації» (розділ «Комунікація як мовленнєва діяльність») та під час розроблення спецкурсів із прагмалінгвістики, дискурсології, конфліктології; 2) навчально-методичній роботі для підготовки навчальних і методичних посібників із досліджуваної проблематики; 3) науково-дослідницькій роботі студентів та аспірантів.

Апробація результатів дослідження здійснена на дванадцяти міжнародних і вітчизняних наукових і науково-практичних конференціях: VIII Міжнародній науково-практичній конференції студентів і аспірантів «Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень» (Луцьк, 2014); VIII Міжнародній науковій конференції «Пріоритети германського та

романського мовознавства» (Луцьк – Світязь, 2014); IX Міжнародній науково-практичній конференції студентів і аспірантів «Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень» (Луцьк, 2015); IV Міжнародній науково-практичній конференції «Лінгвокогнітивні та соціокультурні аспекти комунікації» (Острог, 2015); IX Міжнародній науковій конференції «Актуальні проблеми термінології, перекладу і філології: виклики та перспективи» (Чернівці, 2016); Всеукраїнській конференції «Іншомовна комунікативна культура: специфіка, традиції, інновації» (Луцьк, 2017); XI Міжнародній науковій конференції «Пріоритети германського та романського мовознавства» (Луцьк – Світязь, 2017); XII Міжнародній науковій конференції «Пріоритети германської і романської філології» (Луцьк – Світязь, 2018); XIII Міжнародній науковій конференції «Пріоритети германської і романської філології» (Луцьк – Світязь, 2019); Міжнародній науково-практичній онлайн-конференції «Філологічні й педагогічні студії у вітчизняній та зарубіжній науці XXI сторіччя» (Київ, 2020); XIV Міжнародній науковій конференції «Пріоритети германської і романської філології» (Луцьк, 2020), XV Міжнародній науковій конференції «Пріоритети германської і романської філології» (Луцьк, 2021).

Публікації. Основні положення й результати дослідження висвітлено в тринадцяти публікаціях, з них: 5 статей у фахових виданнях України (2,5 др. арк.), 1 стаття у нефаховому виданні України (0,7 др. арк.) 2 статті в зарубіжних виданнях (0,6 др. арк.), а також 5 тез доповідей на наукових конференціях (0,6 др. арк.). Загальний обсяг публікацій – 4,4 др. арк.

Обсяг і структура роботи. Дисертація загальним обсягом 244 сторінки (основний текст становить 192 сторінки) складається зі вступу, трьох розділів з висновками до кожного з них, загальних висновків, 8 додатків, списків використаних джерел (288 позицій), лексикографічних джерел (13 позицій) та джерел ілюстративного матеріалу (164 найменувань). У дисертації представлено 4 таблиці та 4 рисунки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність і наукову новизну роботи, сформульовано її мету і завдання, визначено об'єкт, предмет, матеріал та методологічний апарат дослідження, висвітлено теоретичне й практичне значення отриманих результатів, вказано на зв'язок теми дисертації з науковою проблематикою кафедри, наведено дані щодо апробації отриманих результатів, зазначено кількість публікацій за темою дослідження, викладено

положення, винесені на захист, окреслено структуру й обсяг дисертаційної праці.

У першому розділі «Теоретико-методологічні засади дослідження висловлень обурення в сучасній англійській мові» розглянуто філософський, психологічний та аксіологічний аспекти обурення; розкрито конфліктну сутність висловлень обурення; описано етапи комплексної методики дослідження структурно-семантичних та комунікативно-прагматичних характеристик висловлень обурення.

За словами І. Канта, ніщо не обурює нас більше, ніж несправедливість. Протилежністю несправедливості, яка постає «усіляким злом» (Платон) і, тим самим, уособлює аморальність, є справедливість – «усіляке добро», що ототожнюється з мораллю й лежить в основі будь-якої соціальної чесноти (С. Г. Воркачов). Узагальнено справедливість визначають як прийнятий суспільством та визнаний державою морально виправданий і правильний еталон для порівняння дій чи поведінки певного соціального суб'єкта та відповідної віддачі за них з боку інших суб'єктів або суспільства загалом (Р. М. Мінченко).

Коли людина оцінює події як несправедливі, вона відчуває обурення. У психології обурення схарактеризовано як негативний психічний стан, у якому виявлено сильне невдоволення особи, її гнів й огида до тих подій та вчинків інших людей, які відбулися чи відбуваються в її оточенні (О. М. Степанов). Обурення притаманне людям із загостреним почуттям справедливості. Воно зумовлене нереалізованими очікуваннями щодо різних відповідностей: зусилля і його визнання, права і його реалізації, проступку й покарання за нього, дії й реакції на неї (протидія або заохочення), вкладу й винагороди (Є. В. Карчагін). Пошуки справедливості починаються з емоційного вигуку обурення «Це несправедливо!» (П. Рікер).

Висловлення обурення свідчать про порушення адресатом чи третьою особою норми (правової або морально-етичної, угоди, правила, циркуляра чи іншого регулятива діяльності). Висловлення обурення як оцінне судження охоплює наявність суб'єкта оцінки – тієї особи (або соціуму), від якої йде оцінка, і його об'єкта, якого стосується оцінка. Суб'єктом оцінки у висловленнях обурення зазвичай виступає особа, яка вважає себе наділеною морально-особистісними повноваженнями оцінювати об'єкт і висловлювати свою думку. Висловлюючи обурення, мовець має на меті виразити своє невдоволення дійсністю в різноманітних її проявах (явище, подія, вербальна та/або невербальна дія тощо (рідше – власний вчинок, поведінка)), у яких він вбачає несправедливість.

Висловлення обурення, будучи респонсивним за природою й репрезентуючи той кут зору, що суперечить думці комунікативного партнера або третьої особи, засноване на опозитивних відношеннях, об'єднувальним стержнем яких виступає категорія протиріччя як універсальний спосіб вираження буттєвості і зв'язків (А. І. Варшавська). З погляду структурно-змістової організації, висловлення обурення базоване на операції логіко-граматичного заперечення, яка передбачає ствердження протилежного, заперечення наявності якоїсь ознаки, дії, стану тощо (Є. В. Милосердова).

У дослідженні залежно від ролі, яку відіграє обурений мовець у соціальній взаємодії, ми поділяємо висловлення обурення на **висловлення особистого обурення** й **висловлення емпатійного обурення**.

Особисте обурення виникає, коли мовець став жертвою несправедливих вербальних або невербальних дій. Проілюструємо це прикладом: *"It's the truth," I said. ".../ Miss Emily Tanner gave me the book, and she's an expert on everything". "She's an expert on eating", Emma scoffed. "When she hugs you, she squeezes the life right out of you". "That ain't true", I said indignantly. "She hugs me all of the time, and I'm still breathing". That's too bad", Emma said. "The longer you breathe, the longer you'll lie". "I'm not a liar!" I said* (G. H. Rubio).

У наведеному фрагменті учасник спілкування висловлює особисте обурення з приводу образливих і несправедливих тверджень комунікативного партнера.

Мовець переживає **емпатійне обурення**, коли він емоційно реагує на несправедливість, заподіяну комунікативному партнеру або третій особі, як-от у наведеному нижче прикладі: *"Your phone call", she reminded him. "You said it could go two ways". "Oh yes", he remembered the start of this conversation. "The second way, of course, is that they decide to use me as a Scapegoat". "But that's not fair", she said indignantly* (J. P. Lewis).

Мовець заперечує, що стан справ, який має місце, є справедливим (*But that's not fair*). Цим він знімає почуття дискомфорту, викликане переживанням комунікативного партнера.

Особливим видом обурення є висловлення **самообурення**, коли суб'єкт й об'єкт оцінки збігаються, тобто обурення адресовано самому авторові висловлення. Наприклад: *"I'm indignant at myself that by giving myself up to lust and self-indulgence I've abased myself, lost my dignity, and deprived myself of reason, and behaved like a child"* (H. Sayed).

Приклад ілюструє усвідомлення й негативне самооцінювання мовцем своїх суспільно несхвальних рис і вчинків.

Проведений аналіз ілюстративного матеріалу засвідчує, що висловлення обурення можуть бути не лише реакцією на конфліктоген, вони спроможні самі ставати конфліктогенами. До прикладу: “/.../ *I’ll tell everyone that Victorie is sorry that it happened. You think that’s suddenly going to make it okay?*” “*Well, no. But that’s not fair. I didn’t mean to do it*”. “*Oh, it’s not fair, huh? Let me tell you what’s not fair, Victorie*”. My dad began to escalate both in his voice inflection and his speed on the highway. “*What’s not fair is that I had a brand-new car and now it’s a heap. I don’t even want it anymore. You ruin everything, Victorie. You’ve just ruined so much for me, and now it’s my car*” (V. Powers). Висловлення обурення дочки (*But that’s not fair. I didn’t mean to do it*) спричинило обурення (*Oh, it’s not fair, huh? Let me tell you what’s not fair, Victorie, What’s not fair is that ...*) й емоційний спалах батька.

Дослідження структурно-семантичних та комунікативно-прагматичних особливостей висловлень обурення ґрунтується на застосуванні комплексної методики й передбачає сім етапів.

На **першому етапі** розглянуто філософське, психологічне, етичне й аксіологічне підґрунтя висловлень обурення; описано лінгвальний і соціальний виміри обурення.

На **другому етапі** на основі застосування *аналізу словникових дефініцій* виявлено номінативні одиниці, закріплені в англomовному узусі для позначення обурення. Для опису їхньої семантичної структури ми послуговувалися *компонентним аналізом*.

На **третьому етапі** методом суцільної вибірки виокремлено висловлення обурення із сучасної англomовної художньої літератури й англomовних текстів Британського національного корпусу й Корпусу сучасної американської англійської мови.

На **четвертому етапі** проведено дистрибутивний та лексико-семантичний аналіз словосполучень із лексичними одиницями *indignation, indignant, indignantly*.

На **п’ятому етапі** із застосуванням *методу лінгвістичного опису* проаналізовано лексичне оформлення й структурні особливості висловлень обурення.

На **шостому етапі** завдяки *функціональному аналізу* розкрито функційний потенціал невербальних компонентів комунікації, які супроводжують висловлення обурення.

На **сьомому етапі** досліджено прагматичні особливості висловлень обурення на основі застосування *прагмасемантичного та контекстологічного аналізів* мовленнєвих актів обурення. Завдяки

використанню дискурсивного аналізу вдалося виокремити низку комунікативних стратегій і тактик, якими послуговується обурений мовець.

У другому розділі «Номінативний аспект вербальних та невербальних засобів репрезентації обурення в сучасній англійській мові» досліджено лексичні та лексико-синтаксичні засоби, що номінують емоцію обурення, виявлено невербальні компоненти вираження обурення й проаналізовано їхні номінації, описано основні типи взаємодії вербальних та невербальних засобів вираження обурення.

В англійській мові існують два еквіваленти поняття «обурення»: *indignation* і *resentment*. Іменник *indignation* позначає реакцію на соціальну несправедливість, а іменник *resentment* – на особисту несправедливість. Згідно з Collins Thesaurus спільними синонімами для обох лексем *indignation* і *resentment* є *anger, rage, fury, wrath, ire, pique, umbrage*, які вказують на те, що обурення знаходиться в діапазоні від справедливого гніву до справедливої люті. Спільною семантичною ознакою для *anger, rage, fury, wrath, ire* є «гнів», а *pique* і *umbrage*, що позначають обурливу реакцію на образу честі й гідності, мають спільну семантичну ознаку «образа».

Іменник *indignation* називає емоцію, яка є наслідком оцінки якоїсь особи, вчинку або факту як несправедливого, недостойного або аморального, причому передбачено, що така оцінка має об'єктивні підстави, і тому почуття, позначене іменником *indignation*, не виражає жалю чи каяття. Специфіка обурення, номінованого іменником *resentment*, полягає в тому, що, виникнувши ситуативно, воно не зникає відразу після закінчення ситуації, яка його спровокувала, а переходить у стійке негативне ставлення, тобто в почуття, і може тривати роками. Наприклад: *For over thirty years she had nursed her contempt, her resentment and, yes, her hatred* (P. D. James).

Під час дистрибутивного та лексико-семантичного аналізу словосполучень із лексичними одиницями *indignation, indignant, indignantly*, що є засобами прямої номінації емоції обурення, виявлено, що іменник *indignation* може поєднуватися як з перехідними, так і неперехідними дієсловами, виконуючи в реченні синтаксичну функцію підмета або додатка. Іменник *indignation* трапляється в словосполученнях, побудованих за моделлю **V+prep+N**, де найчастотнішим є прийменник *with* (наприклад, *to blush with indignation, to boil with indignation*). До складу дієслівних словосполучень з іменником *indignation* входять перехідні дієслова. У цьому випадку іменник вжито у функції прямого додатка (наприклад, *to cause indignation, to feel indignation*). З-поміж найпоширеніших моделей іменникових словосполучень виокремлюємо **Adj+N** та **N+prep+N**.

Прикметник **indignant** входить до складу словосполучень, побудованих за моделями **Adj+N** (наприклад, *an indignant face, an indignant voice*), **Adj+Adj+N** (наприклад, *an indignant, buzzing sound, an indignant, protesting part (of my heart), a familiar indignant tone*) та **Adv+Adj+N** (наприклад, *fiercely indignant eyebrows, mildly indignant surprise, a slightly indignant tone*).

Прислівник **indignantly** в більшості випадків постає елементом дієслівних словосполучень, основу яких становить модель **V+Adv** (наприклад, *to deny indignantly, to say indignantly, to snort indignantly*).

Одиницею синтаксичного рівня лінгвосистеми, яка є інваріантом конкретних мовленнєвих висловлень і характеризується комунікативною, змістовою й інтонаційною завершеністю, є речення. Для вираження обурення використовують різні комунікативні типи речень: розповідні, питальні й спонукальні, представлені 19-ма синтаксичними моделями.

Таблиця 1

Виразення обурення різними комунікативними типами речень

Комунікативні типи речень	Загальна кількість речень	Відсоткове співвідношення від загальної кількості речень
Розповідні	668	36,3%
Питальні	896	48,7%
Спонукальні	276	15%
Усього:	1840	100%

Щодо типів речень, диференційованих за емоційним забарвленням, то за нашими підрахунками преvalюють окличні – 72 %, відповідно неокличні становлять 28 %.

З-поміж проаналізованих синтаксичних моделей розповідних речень найпоширенішими є *Pron/N + V be (+ not) + Adj* (наприклад, “***That’s grossly unfair!***” *Ann said indignantly* (M. Malcolm)) і *Pron/N + V be (+ not) (+just) + N* (наприклад, “***Bridget isn’t just a girl to me***”, *he said indignantly* (J. Ramos)). Для питальних речень базові синтаксичні моделі такі: *Why + should + Pron/N + Inf?* (наприклад, “***Why should I do that?***” *she asked indignantly* (S. De)), *What/When/Where/Why/How + V auxiliary + Pron/N + Inf?* (наприклад, “***Where did you hear that?***” *Mariel asked indignantly* (A. Brook)) і *Why the hell... + would + Pron/N + Inf?* (наприклад, “***Why the hell else would I be going through all of this?***” *he asked indignantly* (P. Rosemoor)). Серед синтаксичних моделей спонукальних речень переважає модель *Don’t + V* (наприклад, “***Don’t be ridiculous***”, *I said indignantly, though I knew already that the battle was lost* (F. Warburg)).

На відміну від речень, висловлення, які є реакцією на інші висловлення або події в локальному середовищі, завжди ситуативні. Вони з'являються в певний час, певних місцях, спрямовані на певних людей (К. Трейсі, Дж. Роблз) і їм притаманний невербальний супровід. Як зауважує І. І. Серякова, до невербальних компонентів комунікації належать усі функціонально виправдані прояви фізичної дії й стану мовця, необхідні для заповнення прогалів у вербальній комунікації.

Обурення як емоція, яку супроводжує висока психофізіологічна активація, проявляється за допомогою великої швидкості, частоти й широкого діапазону голосу (К. R. Scherer). Для передавання інтонаційних особливостей висловлень обурення на письмі використовують дієслова мовлення: 1) дієслова повідомлення, наприклад: "*That's the King's coal*", **he announced indignantly** (C. Alling); 2) дієслова мовленнєвої взаємодії, наприклад: **Sally objected indignantly**. "*He's not a Paki! He's part Pakistani. Like me*" (K. Joyce); 3) дієслова мовленнєвого впливу, наприклад: "*What's so funny?*" **he demanded indignantly** (A. Carol); 4) дієслова мовленнєвої поведінки, наприклад: "*I'm very sorry, sir*", **the clerk apologized indignantly** (G. David).

Дієслова мовлення характеризують особливості артикуляції й акустики за різними ознаками: 1) за акустичним параметром, а саме: а) ступенем гучності, наприклад: "*Well!*" **she cried indignantly** (R. Stout); б) темпом, наприклад: "*Me?*" **Sam drawled indignantly** (B. Halliday); в) тембром, наприклад: "*Our visit was arranged through Legion channels*". **His indignant voice was nasal and high, oddly irritating** (J. Williamson); 2) за особливостями артикуляції, а саме: а) ступенем чіткості мовлення, наприклад: "*I'm trying to forget about that shameful clash, Rein*", **he murmured indignantly** (K. Varesio); б) специфічними розладами артикуляції, наприклад: "*Why-why-why, sure it is*", **Charlie stammered indignantly** (G. Parks); "*Mr. Fortney is very busy*", **she said in an indignant lisp** *Eve just bet some brainless guy found sexy* (J. D. Robb); 3) емоційно-експресивною конотацією, наприклад: **She snarled indignantly**. "*What? I'm not going to sweep this floor, are you kidding?*" (N. Boyer).

Обурення може бути виражене такими голосовими характеристиками, як: а) плач, наприклад: *Melissa wept indignantly over the collapse of Humptopia, but she was overjoyed to see him again* (M. Kennedy); б) зітхання, наприклад: **Cora sighed indignantly**. "*You're the one who left me. Without a word, you just walked away /.../*" (M. Colvin, M. J. Conner); в) сміх, наприклад: *James laughed indignantly*. "*Sixty is the new fifty, son, and some days I look younger than you*". (F. Lowe); г) позіхання, наприклад: "*Why in blazes ain't you a Britisher?*" **muttered Tony Trybrace, yawning indignantly**, *as the true character of the stranger was discovered* (H. Johnstone).

Найважливішим інструментом невербальної комунікації є очі, тому що вони можуть передати навіть найтонші нюанси емоцій і настрою (Х. Льюїс). Наведемо приклади, коли очі й погляд виражають обурення: *Skinner turned to him, indignation in his eyes* (J. Woods), *She shot him a look of indignation* (M. Balogh). Безліч різноманітних сигналів передає голова. Проведений аналіз ілюстративного матеріалу засвідчив, що при вираженні обурення людина закидає голову назад, піднімає підборіддя. Наприклад: *‘Keep your hands off my woman. I won’t stand for it, do you hear?’ he trembled with indignation, head thrust back* /.../ (B. Bainbridge); *After a while she declares, with an indignant raise of the chin, “Guns shouldn’t be in the hands of children”* (C. Chute). Мовець може ствердно або заперечливо хитати головою, переживаючи обурення. Наприклад: *“I thought I heard a sound outside the door. Do you trust them? Your staff?” Kennison nodded indignantly. “I trust them with my life”* (M. Flynn); *Will shook his head indignantly. “Not for meself”* (C. Drury).

Органом емоцій називають обличчя, тому що воно дає найважливіші підказки, реагуючи за долі секунди, часто – несвідомо, демонструючи установки, настрої, думки, які людина бажала б приховати (Х. Льюїс). Наприклад: *Her facial expressions changed by the nanosecond – fleeting signs of anger, indignation* (A. Shane). Від обурення в людини можуть червоніти й надуватися щоки. Наприклад: *Her cheeks were burning with indignation at the realisation that she had obviously amused him* (L. Graham, C. Mortimer, M. Lennox); *Roger’s flabby cheeks puffed with indignation. “Well, well, well. I heard the competition walked among us. /.../”* (M. Hunter). Про те, що людина переживає обурення, можуть сигналізувати ніздрі: вони розширюються і тремтять. Наприклад: *Caron huffed, her nostrils aquiver with postpubescent indignation* (J. Hess). Емоцію обурення передає й усмішка. Наприклад: *Jessie smiled indignantly at the girl* (P. G. Simmons).

Людина, сповнена обуренням, піднімає руки вгору, розмахує руками, схрещує їх. Наприклад: *She lifted up her hands: indignation kept her silent* (S. Richardson); *Mia’s arms waved indignantly and then folded abruptly* (C. Bramley); *“Oh hell”, she said and folded her arms indignantly in an accurate representation of a petulant teenager* (P. Stuart).

У процесі спілкування мовець може почерпнути корисну для себе інформацію, аналізуючи особливості постави комунікативного партнера та її динаміку. Наприклад: *The Director sat bolt upright indignantly; a momentary pout crossed his face* (N. Gillam); *“I’m a retired general”. He squared his shoulders indignantly. “Not a housekeeper”* (M. A. Reid). У наведених прикладах обурена людина випростовується й розправляє плечі. Хода, рухи ніг також можуть свідчити про те, що людина переживає обурення.

Наприклад: ***She marched indignantly** back to her chair and sat, folding her arms and frowning in disapproval of my ambivalent reaction* (R. Gilligan); ***Sinclair's foot tapped indignantly** against the hard pine floor* (D. Schneider).

Стандартною складовою повсякденного спілкування є просторова поведінка людини (М. Непп, Дж. Холл). Особистий простір розгніваної людини розширюється, і їй потрібно більше місця (Х. Льюїс). Наведемо приклади для підтвердження правдивості цієї думки: ***Reade backed up a step, indignant.*** “I didn't do anything”, he protested. “In fact, I got her to see Mr. Hosak again, and your mom, after a long time. I was helping” (C. D. Kerr). У ситуаціях, коли конфліктність набуває експліцитно виражених форм, простежуємо скорочення дистанції з ініціативи того з комунікантів, хто претендує на моральну перемогу (С. А. Віротченко). Наприклад: “You do know this is my job, right?” ***Luke took a step closer, indignation written all over his face*** (S. Ferrell).

У випадку поєднання вербального та невербального компонентів у межах однієї репліки обуреного мовця відбувається їхня взаємодія за чотирма принципами: координації, субординації, ідентифікації та контрадикції (Л. В. Солощук).

У третьому розділі «Комунікативно-прагматичний аспект висловлень обурення» досліджено прагматичний статус висловлень обурення й розкрито особливості комунікативних стратегій і тактик, якими послуговується обурений мовець.

Застосовуючи класифікацію мовленнєвих актів І. С. Шевченко, виокремлюємо мовленнєві акти обурення, гібридна природа яких проявляється у здатності виконувати функцію вираження емоції обурення, а також породжувати такі мовленнєві акти, як: **констативи**: “*That damn wall's falling all to pieces!*” he said indignantly, standing up, dropping the flyswatter on the floor beneath him (M. J. Arlen); **квеситиви**: “What's wrong with it?” Terry asked indignantly (F. O'Connor); **директиви**: “You can't do that!” Beckett ordered indignantly. “You can't take my writing and mix it up with the newspapers” (J. Lardas); **комісиви**: “I'll give you busy!” Lampwick sat up straight with indignation (C. King); **метакомунікативи**: He turned to me with his face set for a new woman: mouth loose and smiling, eyes bright and wide. When he saw it was me, his expression underwent a comical change. “What the hell are you doing here, Sookie?” he asked, his voice indignant (C. Harris); **перформативи**: “I resent your inferences! I resent your corruption!” I shouted (J. Lewis).

Мовленнєві акти обурення є інструментом реалізації таких комунікативних стратегій, як *персуазивна, захисна, маніпулятивна та стратегія домінування*, що безпосередньо співвідносяться з інтенціями комунікантів.

Персуазивна стратегія, представлена *тактиками підсилення* (власних аргументів, слабких сторін співрозмовника) і *приміщення* (аргументів співрозмовника, власних слабких сторін), демонструє тісний зв'язок між обуренням і суспільною мораллю, втіленою в системі приписів та оцінок. Наприклад: *'/.../ He'll fit in nowhere – he'll be neither fish nor fowl...'* Edouard turned away. He was angered, and for a moment was tempted to reply that Louise herself had managed to fit in to French society, despite her origins and her antecedents, but he curbed himself. *'He fits in with me,'* he answered stubbornly. *'At the moment that is all that concerns me'.* *'But Edouard, how can he?'* **Louise was now quivering with indignation.** *'Obviously, you're fond of him, but surely you can see? His accent, Edouard. You'll never eliminate it altogether, you know. And he looks so surly, so shifty – he won't meet my eyes...'* (BNC).

У вищенаведеному прикладі мати (Луїза), застосовуючи тактику підсилення слабких сторін співрозмовника, намагається переконати сина Едуарда змінити рішення щодо всиновлення племінника. Жінка уособлює мораль свого класу – заможних та шляхетних, де немає місця чужинцям і позашлюбним дітям, забуваючи про власне походження. Вона доводить Едуарду, що хлопчик не зможе адаптуватися до життя вищих кіл у Парижі, адже його дитинство пройшло в абсолютно іншому середовищі. Луїза вдається до гіперболізації *nowhere* та фразеологізму *neither fish nor fowl*. Вона негативно характеризує хлопчика, наголошуючи не лише на його специфічній вимові, але й особливостях поведінки – *surly, shifty*. Згадано й звичку відводити погляд (*he won't meet my eyes*), яку в західній культурі вважають ознакою недовіри, недобрих намірів і нещирості.

Захисну стратегію втілюють *тактики звинувачення й емоційного заперечення*. Характерними виявами тактики емоційного заперечення є заперечні синтаксичні конструкції, транспоновані заперечні висловлення, окличні речення, емофаза. Тактику звинувачення репрезентують повтори та риторичні запитання. На лексичному рівні обидві тактики містять слова негативної оцінної семантики. Наприклад: *'Hello' he said. 'You're new. Do you work here?' 'No, I do not,' Constance blushed with indignation. 'I'm Mrs Carter's niece. Who are you?' 'Oh', he said, wearily, 'I've come to collect my mother. Are they in the drawing room? I'll go round to the front'. And he walked away. Constance was stunned by his arrogance. 'Cheek!' she said, in a voice she hoped was loud enough to be heard* (BNC).

Констанція не приховує своє обурення, коли її сприймають за служницю, що нівелює її статус та зачіпає почуття власної гідності. Коли вона пояснює, що це помилка, то у відповідь отримує вигук *Oh*, який не можна трактувати як повноцінне вибачення. Більш того, співрозмовник

проігнорував її питання і не відрекомендувався, як того вимагають загальноприйняті правила ввічливості. Уся його поведінка демонструє відстороненість, незацікавленість та зверхність. Тактика емпатичного заперечення представлена заперечним реченням із повною дієслівною формою *do not*, що в неофіційній ситуації спілкування є маркованим елементом з емфазою. Емотив *Cheek!* підсилює тактику емпатичного заперечення та замикає цю комунікативну ситуацію, лишаючи останнє слово за мовцем.

За формальними ознаками **маніпулятивна стратегія** нагадує захисну стратегію з тією лише відмінністю, що під час маніпуляції обурення є награним, а під час захисту – щирим. Для реалізації цієї стратегії використовують *тактику вдавання переживання обурення*. Наприклад: ***Lucy put on a show of indignation'. This is what I call harassment', she complained sharply'. I've no wish to discuss it, so may we change the subject?" Not until you've replayed that tape. I want to hear that voice again.'*** *He left the desk and strode to the machine, manipulating it himself, almost as if he suspected she would refuse to do so. Lucy listened to the repeated message with her heart in her mouth, /.../ (BNC).*

Героїня вдає обурення, щоб змінити небезпечну для неї тему розмови, побоюючись викриття своїх непристойних вчинків. Негативна семантика лексеми *harassment* виражає звинувачення, що підкріплено фонаційною характеристикою *sharply*. Тут спостерігаємо негативну реалізацію комунікативного ходу «апеляція до якостей партнера», що ґрунтується на маніпулятивному впливі, коли мовець демагогічними засобами досягає в об'єкта почуття сорому за приписані йому негативні якості.

Стратегія домінування знаходить своє практичне втілення за допомогою тактик звинувачення та критики. Наприклад: ***"Why wait?" Paulding asked indignantly. "With what I've told you and prepared in advance, don't you have enough to file suit?" "Our representation is similar to your company building a shopping center. We follow a carefully laid-out plan to make sure we're thorough". "I don't want a fancy lawsuit that takes three years", Paulding said, his voice rising (COCA).***

У цьому прикладі представлено розмову клієнта юридичної фірми Полдінга з адвокатами. Користуючись своїм привілейованим становищем, він агресивно тисне на працівників фірми, вимагаючи від них терміново підготувати позов до суду. Поруч із критикою запропонованого підходу, як надто повільного (*fancy lawsuit*), та натяком на некомпетентність адвокатів (*don't you have enough to file suit?*), Полдінг переходить на підвищений тон голосу.

За результатами дослідження вираження обурення може бути як елементом певної комунікативної стратегії чи тактики, так і використаним поза тактико-стратегічною організацією мовлення. В останньому випадку маємо на увазі обурення як спонтанну та миттєву реакцію на певний стимул.

ВИСНОВКИ

Обурення притаманне людям із загостреним почуттям справедливості – закладеним інстинктом, здатністю виносити швидкі судження з приводу того, що правильно чи хибно з погляду моралі. У психології обурення називають «праведним гнівом» і розглядають як негативний емоційний стан, у якому виявлено сильне невдоволення людини, її гнів й огида до тих подій та вчинків інших людей, які відбулися чи відбуваються в її оточенні. Основою обурення є несхвалення, яке може бути виражене різними способами: від простої констатації емоційного негативного стану в мовця до прояву афекту – бурхливого вибуху емоцій.

Висловлення обурення як оцінне судження охоплює наявність суб'єкта оцінки – тієї особи (або соціуму), від якої йде оцінка, і його об'єкта – людини (або групи людей), предмета чи явища, якого стосується оцінка. Суб'єктом оцінки у висловленнях обурення виступає особа, яка негативно оцінює об'єкт. З-поміж висловлень обурення виокремлюємо висловлення особистого обурення, висловлення емпатійного обурення й висловлення самообурення. Висловлення обурення, будучи респонсивними за природою і репрезентуючи кут зору, що суперечить думці комунікативного партнера, засновані на опозитивних відношеннях. Основою різних типів опозитивних відношень є категорія протиріччя як універсальний спосіб вираження буттєвості і зв'язків.

В англійській мові реакцію на соціальну несправедливість позначає іменник **indignation**, який належить до синонімічного ряду з домінантою **anger**. Аналіз дистрибутивних моделей зі складовими **indignation**, **indignant**, **indignantly** засвідчив, що більшість моделей репрезентує екстерналізацію обурення, а не його інтерналізацію чи відсутність, що показує неприхований характер цього емоційного стану. Найчастіше обурення екстерналізують дієслова – 743 слововживання, іменники – 462 слововживання, прикметники і вигуки – 517 і 118 слововживань відповідно. Таке домінування дієслівних форм вказує на динамічний характер обурення.

Висловлення обурення, представлені 19-ма синтаксичними моделями, відображають різні типи речень за комунікативною метою (розповідні (6 моделей), питальні (11 моделей), спонукальні (2 моделі)).

Досліджуваний тип висловлень супроводжують невербальні компоненти – комунікативно значущі одиниці спілкування, які беруть на себе

провідну роль у вираженні емоцій та стосунків. Виявлено, що невербально обурення зреалізоване насамперед паралінгвальними, окулесичними, кінесичними, проксемічними і подекуди тактильними компонентами. У межах однієї репліки вербальні і невербальні складники комунікації взаємодіють за принципами координації, субординації, ідентифікації або контрадикції.

Для вираження обурення використовують експресиви, адже мовленнєвий акт цього типу висловлення є виразно експресивним, оскільки його первинна іллокутивна ціль – вираження емоційного стану мовця. Зафіксовано вживання висловлень обурення в різних комунікативних ситуаціях, що, відповідно, зумовлює їхні різні іллокутивні цілі. Відтак вторинні іллокутивні цілі свідчать про те, що висловлення обурення можуть мати цілі, притаманні констативам, квеситивам, директивам, комісивам, метакомунікативам та перформативам.

Мовленнєві акти обурення забезпечують реалізацію комунікативних тактик, які, у свою чергу, реалізують комунікативні стратегії обуреного мовця, а саме: 1) персуазивну стратегію, 2) захисну стратегію, 3) маніпулятивну стратегію та 4) стратегію домінування. Для реалізації персуазивної стратегії обурений мовець залучає тактику підсилення (власних аргументів, слабких сторін співрозмовника) і тактику применшення (аргументів співрозмовника, власних слабких сторін). Захисна стратегія втілена тактикою звинувачення й тактикою емпатичного заперечення. Для реалізації маніпулятивної стратегії мовець залучає тактику вдавання переживання обурення. Стратегія домінування представлена тактикою звинувачення і тактикою критики.

Проведений аналіз ілюстративного матеріалу дає підстави стверджувати, що обурення може не лише виступати елементом комунікативної стратегії чи тактики, воно може використовуватися поза тактико-стратегічною організацією мовлення. Ознаками такого обурення є: стислість форми, швидка зміна теми чи тону розмови, відірваність від попередніх висловлень.

Представлений у дисертації аналіз структурно-семантичних і комунікативно-прагматичних характеристик висловлень обурення відкриває перспективи подальших досліджень гендерних особливостей висловлень зазначеного типу.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Мусійчук Т. І. Висловлення обурення як реакція на несправедливість. *Науковий вісник Східноєвропейського національного*

університету імені Лесі Українки. Серія «Філологічні науки. Мовознавство». Луцьк, 2014. Вип. 4(281). С. 49–52.

2. Мусійчук Т. І. Теоретичні засади дослідження висловлень обурення. *Матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції студентів і аспірантів «Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень» (14-15 травня 2014 року)* : у 3 т. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2014. Т. 3. С. 348–350.

3. Мусійчук Т. І. Іменникова репрезентація гніву як вияву обурення. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»*. Острог : Нац. ун-т «Острозька академія», 2015. Вип. 56. С. 214–217.

4. Мусійчук Т. І. Категоріальна емоційна ситуація «обурення». *Матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції студентів і аспірантів «Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень» (12–13 травня 2015 року)* : у 3 т. Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2015. Т. 1. С. 404–406.

5. Мусійчук Т. І. Обурення як конфліктоген і як реакція на конфліктоген. *Актуальні проблеми романо-германської філології та прикладної лінгвістики* : наук. журн. Чернівці : Видавничий дім «РОДОВІД», 2016. Вип. 11–12 (Ч. 2). С. 85–89.

6. Мусійчук Т. І. Комунікативна ситуація обурення. *Актуальні питання іноземної філології* : наук. журн. Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2016. № 4. С. 104–110.

7. Мусійчук Т. І. Справедливість як мірило людських відносин. *Іншомовна комунікативна культура: специфіка, традиції, інновації* : зб. матеріалів міжвуз. наук.-практ. конф. 27 квітня 2017 року. Луцьк: Луцький національний технічний університет, 2017. С. 11–13.

8. Мусійчук Т. І. Взаємодія вербальних і невербальних компонентів висловлення обурення. *5th International Scientific Conference “Science and society”* (June 15, 2018). Hamilton, Canada, 2018. P. 871–878.

9. Мусійчук Т. І. Невербальні засоби вираження обурення. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія «Філологія»*. Маріуполь, 2018. Вип. 18. С. 240–248.

10. Мусійчук Т. І. Прагматичний аспект висловлень обурення. *Актуальні питання іноземної філології* : наук. журн. Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2019. № 11. С. 88–93.

11. Мусійчук Т. І. Expressing indignation. *Філологічні й педагогічні студії* : матеріали міжнар. наук.-практ. онлайн конф. «Філологічні й

педагогічні студії у вітчизняній та зарубіжній науці XXI сторіччя». Київ : ПП АВІАЗ, 2020. С. 60–63.

12. Мусійчук Т. І. Використання інвективної лексики у висловленнях обурення. *Пріоритети германської та романської філології* : зб. матеріалів XV міжнар. наук. онлайн-конф. 18–20 черв. 2021 р. Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2021. С. 72–73.

13. Мусійчук Т. І. Використання маніпулятивної стратегії в комунікативній ситуації обурення. *Sciences of Europe*. 2021. № 73. Р. 37–40.

АНОТАЦІЯ

Мусійчук Т. І. Структурно-семантичні та комунікативно-прагматичні характеристики висловлень обурення в сучасній англійській мові. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.02.04 – германські мови. – Запорізький національний університет, Запоріжжя, 2021.

Дисертацію присвячено дослідженню структурно-семантичних та комунікативно-прагматичних особливостей висловлень обурення в сучасній англійській мові.

У дисертаційній праці розглянуто філософський, психологічний та аксіологічний аспекти обурення, висвітлено відмінність між значеннями іменників *indignation* і *resentment*, які номінують емоцію обурення в сучасній англійській мові. Внаслідок дослідження проаналізовано семантичні й синтаксичні особливості висловлень обурення; виявлено й систематизовано невербальні компоненти комунікації, які супроводжують зазначені висловлення. Описано взаємодію вербального та невербального компонентів у межах репліки обуреного мовця.

З'ясовано прагматичні особливості висловлень обурення, встановлено комунікативні стратегії й тактики, якими послуговується обурений мовець. Досліджено вираження обурення поза тактико-стратегічною організацією мовлення.

Ключові слова: висловлення обурення, несправедливість, емоційна реакція, речення, мовленнєвий акт, невербальні засоби, комунікативна стратегія, комунікативна тактика.

АННОТАЦИЯ

Мусийчук Т. И. Структурно-семантические и коммуникативно-прагматические характеристики высказываний негодования в современном английском языке. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук по специальности 10.02.04 – германские языки. – Запорожский национальный университет, Запорожье, 2021.

Диссертация посвящена исследованию структурно-семантических и коммуникативно-прагматических особенностей высказываний негодования в современном английском языке.

Диссертация освещает философский, психологический и аксиологический аспекты негодования, раскрывает семантическое различие между именами существительными indignation и resentment, номинирующими эмоцию «негодование». Вследствие исследования проанализированы семантические и синтаксические особенности высказываний негодования; выявлены и систематизированы невербальные компоненты коммуникации, сопровождающие высказывания негодования. Описано взаимодействие вербального и невербального компонентов в пределах реплики негодующего говорящего.

Рассмотрены прагматические особенности высказываний негодования, установлены коммуникативные стратегии и тактики выражения негодования. Исследовано выражение негодования вне тактико-стратегической организации речи.

Ключевые слова: высказывание негодования, несправедливость, эмоциональная реакция, предложение, речевой акт, невербальные средства, коммуникативная стратегия, коммуникативная тактика.

SUMMARY

Musiichuk T. I. Structural-Semantic and Communicative-Pragmatic Characteristics of Utterances of Indignation in Modern English. – Manuscript.

Thesis for Candidate Degree in Philology (PhD): Speciality 10.02.04 – Germanic Languages. – Zaporizhzhya National University, Zaporizhzhya, 2021.

The research reveals structural-semantic and communicative-pragmatic peculiarities of utterances of indignation in Modern English. It focuses on the phenomenon of indignation as a complex unity viewed from philosophical, psychological, axiological and communicative perspectives.

Indignation is akin to a righteous anger. The emotion of indignation has a propositional content – one feels indignant about something wrong that somebody

has done. Indignation responds to social injustice. It discloses the wrong or offence as a moral wrong or offence. Experiencing indignation, the speakers are aware of themselves as in a position to pass moral judgement on the action or situation about which they are indignant, i.e. they are aware of themselves as in a morally superior position. Utterances of indignation are regarded as potentially conflicting.

As a result of this research, lexical means nominating indignation have been singled out, semantic and syntactic peculiarities of utterances of indignation have been determined. The basic syntactic models of utterances of indignation have been analyzed. These models are represented by declarative, interrogative, and imperative structures. The most frequent ones are: *Pron/N + V be (+ not) + Adj*; *Pron/N + V be (+ not) (+just) + N*; *Why + should + Pron/N + Inf?*; *What/When/Where/Why/How + V auxiliary + Pron/N + Inf?*; *Why the hell... + would + Pron/N + Inf?*; *Don't + V*.

Special attention has been paid to nonverbal means of communication accompanying utterances of indignation. Paralinguistic, oculistic, kinesic, and proxemic means of communication contribute to the speaker's actualization of indignation. Nonverbal communication plays an important role in how we convey meaning and information to others, as well as how we interpret the actions of those around us. Nonverbal means of communication convey meaning by coordinating, subordinating, identifying or contradicting verbal ones used by indignant speakers.

Pragmatic peculiarities of utterances of indignation have been revealed. According to the illocutionary goal, we consider a speech act of indignation as a hybrid speech act, the hybrid nature of which is manifested in its ability to simultaneously perform the function of expressing the emotion of indignation and the function of such speech acts as constatives, quesitives, directives, commissives, metacommunicatives, and performatives.

Communicative strategies and tactics of the expression of indignation have been investigated. The analyzed data show that indignant speakers may use persuasive, defensive, manipulative, and domineering strategies and specific tactics facilitating implementation of these strategies.

The analysis of structural-semantic and communicative-pragmatic peculiarities of utterances of indignation carried out in this work opens new prospects for future research on the phenomenon of indignation in the gender aspect.

Key words: utterance of indignation, injustice, emotional reaction, sentence, speech act, non-verbal means, communicative strategy, communicative tactics.

Підписано до друку 26.08.2021. Формат 60×84 ¹/₁₆
Ум. друк. арк. 1.38. Зам. №58. Тираж 100
Папір офсетний. Гарнітура Times. Друк офсетний
Друк П. «Зоря-Плюс» ВОО ВОІ СОІУ
43025 м. Луцьк, вул. Степана Бандери, 20
Свідоцтво Волиноблдержадміну гол. упр. внутрполіт.
та зв'язків з громад. ВЛн №49 від 17.10.2011 р.